

14-18 Oorlog in beeld

Brugge in oorlog

In het kader van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog bezoekt Post Factum op zaterdag 24 januari Brugge. Hoewel in West-Vlaanderen vooral Ieper en de Westhoek door het oorlogsgeweld werden getroffen, bleef ook Brugge niet gespaard. We bezoeken een tentoonstelling die is samengesteld door Sophie De Schaepdrijver, auteur van het standaardwerk De Grote Oorlog. Het koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog. Als voorsmaakje krijgt u hieronder geen klassiek artikel zoals u dat gewend bent in Post Scriptum, maar verslagen van de oorlogsjaren in Brugge zoals ze werden beleefd door twee zustercongregaties. De Zusters van de Kindsheid van Maria van ter Spermalie wijdden zich aan de zorg voor blinden en doofstommen en verstreken onderwijs. De Franstalige congregatie van de Dames de Saint-André runden een pensionaat-normaalschool voor meisjes uit de begoede stand. Hieronder leest u exclusief – en in de spelling van toen – wat de zusters vlak na de oorlog zelf neerschreven over hun wedervaren tijdens de Grote Oorlog.

Zusters van de Kindsheid van Maria ter Spermalie in Brugge, Snaggaardstraat

Deze congregatie telt zes huizen en 107 leden, haar bijzonder doel is het onderwijs der kinderen, eerst en vooral der doofstommen en blinden. Zij bestiert zes huizen van onderwijs en een huis van inwonende juffers en vrouwen van den begoeden stand.

Gesticht der doofstommen en blinden, Brugge

alwaar 122 doofstomme jongens en 86 meisjes, 33 blinde jongens en 25 meisjes – volkomen van malkander gescheiden – het onderwijs ontvangen. Den 19den Oogst 1914 kwamen hier een honderdtal vluchtelingen aan van Leuven en omliggende. Zij werden er gehuisvest en gevoed tot 13 september 1914. Dan werd in dit gesticht een Belgisch krijgslazaret ingericht, waar 40 tot 50 zieken verzorgd werden tot 13 oktober 1914.

Deze hadden een goed gedrag en hebben al de goddelijke diensten bijgewoond, ter heilige tafel genaderd en zijn met moed vertrokken.

Bij de intrede der Duitschers op 14 oktober 1914 zijn er gedurende vier dagen een dertigtal katholieke soldaten geherbergd geweest. Sedert dien werd dit klooster niet meer verontrust tot 14 januari 1917. Alsdan kwam het bevel het te ontruimen ten voordele der soldaten. Alles werd gepoogd om aan dat bevel te ontsnappen, doch vruchteloos. Den 5 februari vertrok de Bestuurder: Eerw. Heer Kanunnik Naeghels met 30 zusters, 190 doofstommen en blinden naar Antwerpen alwaar zij verbleven tot 20 december 1918. Geweldenarijen hebben de kloosterlingen niet geleden. Het gesticht diende tot tijdelijke kazerne aan 't voetvolk en telegraphisten: 't getal was somtijds van 1800 tot 2000 en alle hoeken en kanten wierden gebezigd, andermaal 300 en 400 en somtijds maar een dozijn of twee om het gesticht open te houden. Twee groote kookketels en ander koper gerief voor het wasschen – alsook voor de keuken - die opgeteekend waren geweest, en 400 meter looden buizen der waterleiding hebben zij geroofd en geheel de waterleiding vernesteld.

Het ergste is dat het [Gesticht] soms gediend heeft tot onnoemelijke zaken en werken, waarvan, volgens het zeggen, schandalige photographieën gemaakt wierden. De

gebouwen hebben ze niet veranderd, maar overal hebben deuren en vensters en muren veel moeten lijden, al de sloten verdraaid, een tiental deuren verbrand, van tafels die wij moesten laten hunne schoven [schuiven] verbrand, bedden gebroken of weggevoerd, gansch het nachtgerief alsook 275 matrassen die wij moesten laten, doen verdwijnen; de granieten dallen en trappen in vele plaatsen verbrokkeld, De gazmotor onbruikbaar gemaakt en de lederen riemen die men moest laten, ook medegenomen. Het totaal der schade is aanzienlijk. De kapel diende voor stapelplaats der munities. Bij hun wegtrekken verborgen de Duitschers een obus in 't Tabernakel alsook nog verscheidene in andere plaatsen van het huis, doch in tijden wierden ze ontdekt en, God zij gedankt, wij hebben geene gevolgen te betreuren.

Kostschool Spermalie Brugge

met meisjes lagere school en bewaarschool voor arme kinders. Vóór den oorlog waren er gemiddeld 80 leerlingen in de kostschool. In de lagere school 120, in de bewaarschool 200. De kostschool alleen werd bezet door de Duitschers en diende tot krijgslazaret van 22 december 1917 tot 4 oktober 1918 en dan door de Belgen tot 5 april 1919. Door de veranderingen in de lokalen aangebracht tot het inrichten van hospitaal is het gebouw erg beschadigd geweest.

Gesticht van het Heilig Hert van Jezus, Sint-Kruis bij Brugge

Deze inrichting heeft voor doel weezen en verlatene kinders, knechtjes en meisjes, volkomen afgezonderd, op te leiden in christelijke deugden en ze tegelijk door geleerdheid en ambacht bekwaam te maken in de samenleving eene eerlijke plaats te bekleeden. Het huishouden, de zedelijke opvoeding en het wetenschappelijk onderwijs is toevertrouwd aan de zusters, ten getalle van 30, bekwame meesters leiden de knechtjes op in de verschillende ambachten. Vóór den oorlog telde dit gesticht 400 leerlingen.

Op 7den september 1914: aankomst van 200 Belgische soldaten

Op 9den september: 500 soldaten, deze alsook de voorgaande ontvingen hier voedsel en huisvesting voor één dag. Denzelfden dag kwamen ook nog 20 vluchtelingen van Oost-Vlaanderen. In 't begin van oktober: 75 Engelsche soldaten met 75 peerden voor twee dagen, daarna 55 Belgische soldaten en 80 peerden.

Het gesticht begon over 26 jaar. Er waren 71 oud-wezen soldaat in den oorlog. Zes zijn in den slag gebleven. Allen hebben een goed gedrag gehad. Vijf zijn onderofficier geworden. Vele zijn hun bestuurder 't Antwerpen gaan groeten, ook allen die te Brugge kwamen bezochten hun oud huis. Velen waren met eereteekens versierd. Een, Julien Yperman van Brugge, wijt het toe aan het Heilig Hart van Jezus dat hij op den borst droeg, van alleen van zijn compagnie in den slag van Houthulst, [19]18, levend gebleven te zijn.

Op 14 oktober: aankomst van de eerste Duitschers, 70 man en 40 peerden.

Gedurende de jaren 1915 en 1916, geene huisvesting aan soldaten, maar gedurig stalling aan peerden.

Op den 4den januari 1917 werd een deel onzer weide genomen voor het oprichten van eene “batterie contre avions”.

Den 29 januari 1917: inbeslagneming van een deel der gebouwen voor de aankomende troepen.

Op 11 juni 1917: aankomst van 33 bannelingen – het Oudemannenhuis van Oudenburg – zij bleven hier tot 3den december. Heel het jaar door werden de werkplaatsen, voornamelijk schrijnwerkerij en smis, door de soldaten gebezigd. Er werden katholieke diensten gecelebreerd in de speelzaal alsook in onze kapel.

Op 30 oktober ontvingen wij bevel zooveel plaats mogelijk te geven ten dienste van het leger. Ten dien einde werden op 3den november 40 der oudste weezen naar hunne familiën of het Armbestuur der gemeenten gezonden.

6den december ontvingen wij order ons Gesticht in aller haast te ontruimen. 's Anderendaags ten 10.30 commando van om 12 uren aan de statie te zijn om te vertrekken met de weesknechtjes naar Saffelaere ten getalle van 275. De statie is 3 kilometer van het Gesticht. Ten elf uur kwamen gendarmen de knechtjes halen, deze moesten op hunne kloefen en gelijk ze gekleed waren, zonder geëten te hebben, weggaan. 't Was een droevig oogenblik voor ons allen.

8 december: vertrek der weesmeisjes naar Gent ten getalle van 124.

Gedurende het jaar 1918 werd geheel het Gesticht door de Duitschers ingenomen: het werd gebruikt voor “dépôt van recruten”. Op 2den Paaschdag brandde een deel van het dak af, 12 meter lengte. Op 15 december was het personeel van

het Gesticht terug op Sint-Kruis. Het knechtjes kwartier moest ten dienste van het Belgisch leger blijven dienen. De kinders betrokken drie groote barakken, in den hof door de Duitschers getimmerd. De schade aan de gebouwen van het Gesticht toegebracht, is groot: al het alaam der schoenmakerij, der zink- en loodwerkhuizen en der smis, is geroofd geweest.

Aanneembare Meisjesschool Sint-Catherine bij Brugge
waar acht zusters het lager onderwijs geven aan 400 kinders.

Het klooster is ongehinderd gebleven, maar de schoollokalen leden veel door een bom uit een vliegtuig geworpen, die één kind doodde en verscheidene kwetste.

Ecole normale – pensionnat et externat des Dames de Saint-André, Marché au fil 8 [Garenmarkt], Bruges

Dès le début de la guerre, l'autorité militaire belge nous envoie des familles allemandes (dames et enfants) en villégiature au littoral, et qui attendent ici pendant plusieurs jours que leurs passeports soient en règle pour retourner en Allemagne.

Puis, ambulance pour soldats belges et hospitalité entière donnée à tous ceux qui se présentaient échappés des combats de Melle, etc. etc.

Hospitalité entière aussi à des réfugiés de Malines, de Vrechter [sic – waarschijnlijk Werchter], de Buggenhout, Waereghem, Lierre etc. Parmi ces réfugiés il y en a qui ont demeuré ici plusieurs mois.

14 octobre 1914 : entrée des Allemands à Bruges. Dix ambulanciers logés au couvent pendant un mois. Ils furent convenables.

23 août 1916 : arrestation d'une des nôtres : Madame Marie-Louisa [één van de nonnen, die werden aangesproken als 'Madame'] , condamnée à dix ans de travaux forcés en Allemagne.

14 septembre 1916 : accusation de ne pas suivre l'heure allemande dans la maison. Nous sommes condamnés à mille marks d'amende ou 200 jours de prison pour la Supérieure.

14 janvier 1918 : jusqu'à l'armistice, les Allemandsquisitionnent notre immense maison pour en faire une caserne allemande. Expulsion complète de tout le personnel : élèves et communauté. Ilsquisitionnent aussi une grande partie de notre mobilier.

Déprédation : murs démolis, portes brûlées, serrures et poignées enlevées par centaines, armoires et alcôves détruites et brûlées, un escalier de deux étages enlevé, plancher enlevé, planchés brûlés, plafonds enfoncés, vitres brisées par centaines, carrelages et dallages brisés etc. etc. En somme, saleté horrible, incurie, désordre, destruction systématique. La communauté et les élèves rentrèrent définitivement dans la maison le 4 janvier 1919.

Gerrit Vanden Bosch